

CAMERA
OBSCURA

XXVII

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 1995

Γιάννης Σταθάτος

οἱ κῆποι τῶν ἐκπαιδῶν

Η CAMERA OBSCURA ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ 16ΣΕΛΙΔΟ
ΤΟΥ ΕΝΤΕΥΚΤΗΡΙΟΥ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ/ΑΡΙΣΤΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ/ΑΡΙΣΤΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ - ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΚΑΙ
ΜΟΝΤΑΖ/ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ/ΑΠΟΧΡΩΣΕΙΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 23, 546 24 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ/031.286847/285273

Ὁ κήπος ἦταν ἡ χώρα τῆς μνήμης.

Jean Starobinsky, *L' invention de la liberté*

Κήποι με δένδρα πού ἔσταζαν μυρωδικά καί θάλαμο
Κι ἄλλα πού οἱ καρποί τους, λάμποντας χρυσάφι,
Ἐκρέμοντο προσήνιοι, ἀληθινοί Ἑσπεριοί μύθοι,
Ὅμως ἐδῶ μονάχα ἀληθινοί.

John Milton, *Paradise Lost*

Οἱ τρεῖς Ἑσπερίδες ζοῦν στὸν δενδρόκηπο ἐκεῖνο, μακριά
σὴ δύση,
τὸν ὅποιο ἡ Γῆ χάρισε στήν Ἥρα. Ἄλλοι τῖς ὀνομάζουν
κόρες τῆς
Νύχτας, καί ἄλλοι τοῦ Ἄτλαντα καί τῆς Ἑσπερίδος.
Ἡσίοδος, *Θεογονία*

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑΘΑΤΟΣ

ΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

Οι *Κήποι τών Έσπερίδων* αποτελούνται από δώδεκα μαυρόασπρες φωτογραφίες μεγάλου μεγέθους (165x145 εκατ.), χωρισμένες σε τρεις ενότητες: Κύθηρα, Villa Carnevale καί Sezincote.

Τά πρωτότυπα τυπώματα του έργου παίζουν, μεταξύ άλλων, μέ τήν αντίληψη του χώρου· περιτοιχίζοντας τόν θεατή, οί εικόνες δημιουργοῦν ἕναν προσποιητό χώρο πού άσκει σχεδόν ὕλική ἔλξη. Έννοιολογικά, οί *Κήποι τών Έσπερίδων* αναφέρονται σέ πυκνά συνυφασμένα θέματα, μεταξύ τών όποίων ἡ επιβίωση τῆς αρχαίας μυθολογίας στό πλαίσιο του εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ἀλληλεπίδραση ιστορίας καί τοπίου, καί ἡ ἰδέα του κήπου ὡς πολιτισμικοῦ προτύπου.

Οί Έσπερίδες εἶναι οί «κόρες τῆς ἑσπέρας», τῆς ὥρας δηλαδή πού ὁ ἥλιος βυθίζεται στό κύματα του ὠκεανοῦ, καί τά χρυσά μῆλα πού φυλάγουν μέ τή βοήθεια του δράκου Λάδωνα δέν εἶναι παρά τό σύμβολο του ἡλιου πού βασιλεύει. Παραλλαγές του μύθου, πού τοποθετεῖ τόν ἐπίγειο παράδεισο πέρα από τίς δυτικότερες ἀκτές τῆς ἠπείρου, συναντῶνται καί σέ ἄλλους λαούς τῆς Εὐρώπης. Μέ τό πέρασμα του χρόνου οί Έσπερίδες ταυτίζονται μέ τόν ἀποσπερίτη, τό ἄστρο τῆς δύσης, καί ἀργότερα ἡ ἀναγεννησιακή ζωγραφική τίς συγχέει μέ τίς Τρεῖς Χάριτες· στή λογοτεχνία, οί Κήποι τών Έσπερίδων παραμένουν τό σύμβολο ἑνός εἰδυλλιακοῦ παραδείσου «πέρα από τό ἡλιοβασίλεμα».

Ἡ πρώτη ἐνότητα του έργου παρουσιάζει τέσσερις εικόνες μιᾶς σπηλιάς πού, ἄγνωστο από πότε, χρησιμοποιεῖται ὡς στάνη μέρος τῆς ὄροφῆς ἔχει πέσει καί μία τεράστια συκιά φυτρώνει κάτω από τόν ἀνοιχτό οὐρανό. Βοσκοί καί στάνες εἶναι ἀναπόσπαστα στοιχεῖα του ποιμενικοῦ, "ἀρκαδικοῦ" ὄραματος, ὅπως αὐτό ἀναπτύχθηκε από τήν ρωμαϊκή ἀκόμη ἐποχή. Αὐτή ἡ ἐκδοχή, ἂν καί ἐδῶ πολύ κοντά στήν πραγματικότητα, ἔχει ἤδη ἀρχίσει νά μεταμορφῶνεται σέ ἀρχέτυπο.

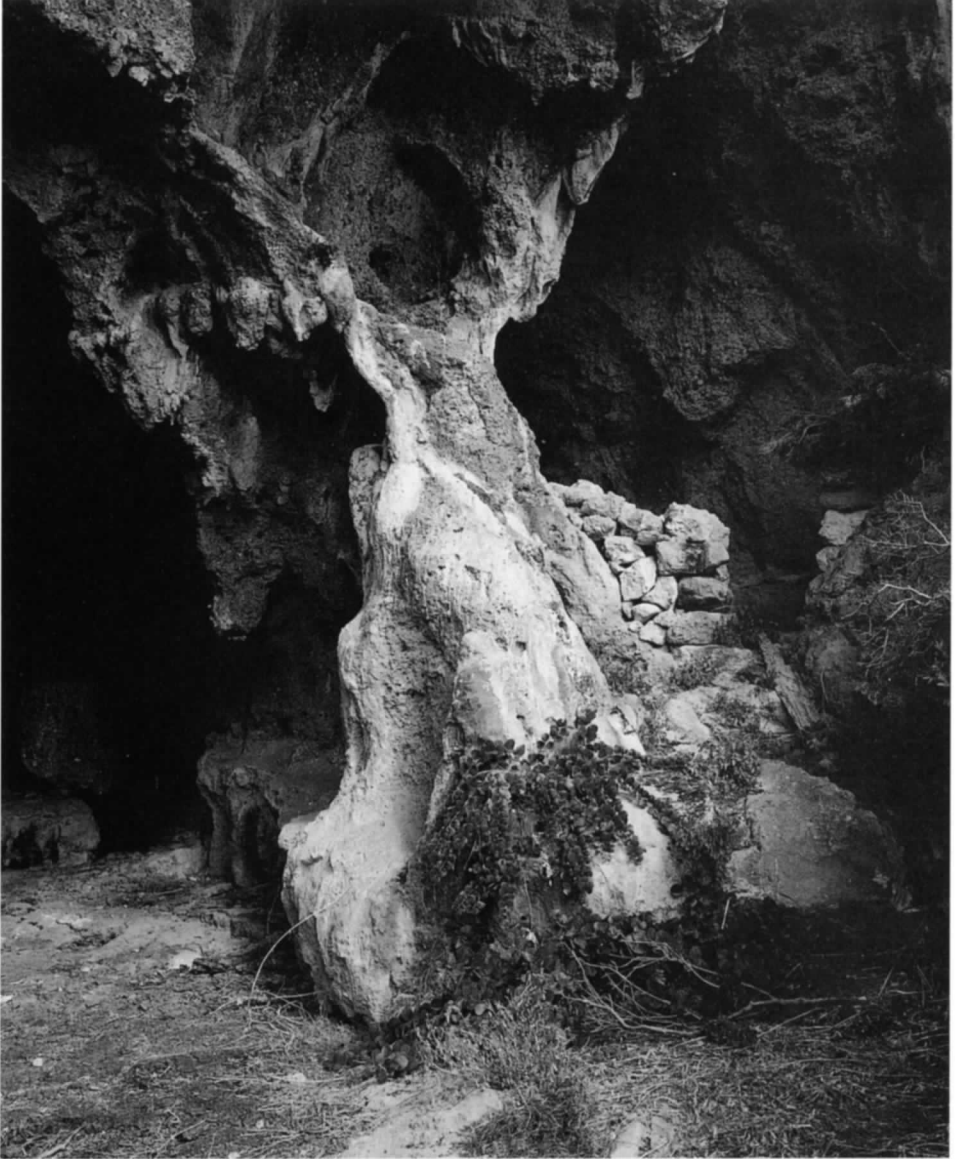
Ἡ δεῦτερη ἐνότητα περιγράφει τόν ἀσύχναστο κήπο τῆς Villa Carnevale, στήν ἐπαρχία Puglia τῆς θόρειας Ἰταλίας. Ὁ κήπος, σωστός λαθῦρινθος από μονοπάτια, γέφυρες καί θάμνους, φυτεύτηκε στίς ἀρχές του 19ου αἰῶνα από τόν Ἄγγλο τότε ἰδιοκτήτη του, σέ νεοκλασικό ρυθμό.

Τό ἔργο κλείνει μέ τέσσερις παραστάσεις τῶν κήπων του κτήματος Sezincote, στούς λόφους τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀγγλίας. Στήν τοποθεσία αὐτή, ὁ Humphrey Repton σχεδίασε σπίτι καί κήπους, χρησιμοποιώντας στοιχεῖα ἰνδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀλλά καί χαρακτηριστικά φυτά ἰνδικῶν κήπων.

Οί *Κήποι τών Έσπερίδων* ταξιδεύουν λοιπόν δυτικά από τήν Ἑλλάδα, πρὸς τήν Ἰταλία καί τήν Ἀγγλία. Καί οί τρεῖς ἐνότητες θίγουν τό θέμα του φανταστικοῦ μέσα στό τοπίο, πάντοτε ὁμως στό πλαίσιο ἑνός ὅλο καί πιό πολύπλοκου πολιτισμικοῦ υπόβαθρου. Ἐνῶ ἡ πρώτη ἐνότητα ἀναφέρεται στό ποιμενικό πρότυπο, ἡ δεῦτερη εἶναι χαρακτηριστική τῆς ἐπανανακαλύψεως του κλασικισμοῦ, καί ἡ τρίτη, γεωγραφικά τοποθετημένη στή δυτικότερη ἀκτή τῆς Εὐρώπης, κλείνει τόν κύκλο μέ μιᾶ ἀνατολίτικη φαντασίωση.

Τό ταξίδι αὐτό θρῖσκει τήν ἀντιστοιχία του στίς ἴδιες τίς εικόνες, πού κινοῦνται ἀπό τό σκοτάδι πρὸς τό φῶς καί ἀπό τό κλειστό πρὸς τό ἀνοιχτό. Συγχρόνως, καί οί τρεῖς ἐνότητες τονίζουν τήν ἔνταση μεταξύ τάξης καί ἀταξίας πού ἡ ἀνθρώπινη ἐπέμβαση πάντοτε ἐπιβάλλει στό φυσικό τοπίο.

Γιάννης Σταθάτος

Κύθηρα, 1

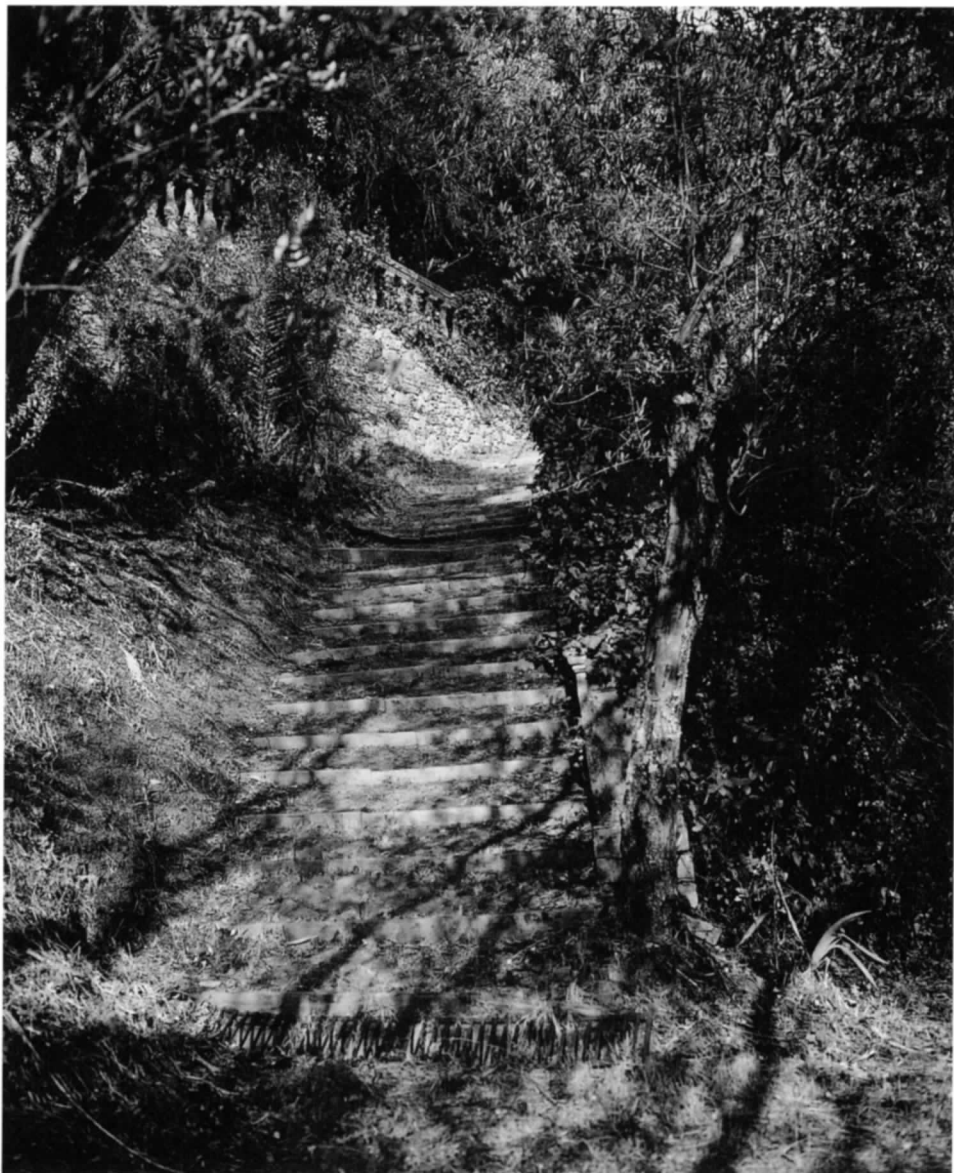
Κύθηρα, 2

Κύθηρα, 3

Κύθηρα, 4

Villa Carnevale, 1

Villa Carnevale, 2

Villa Carnevale, 3

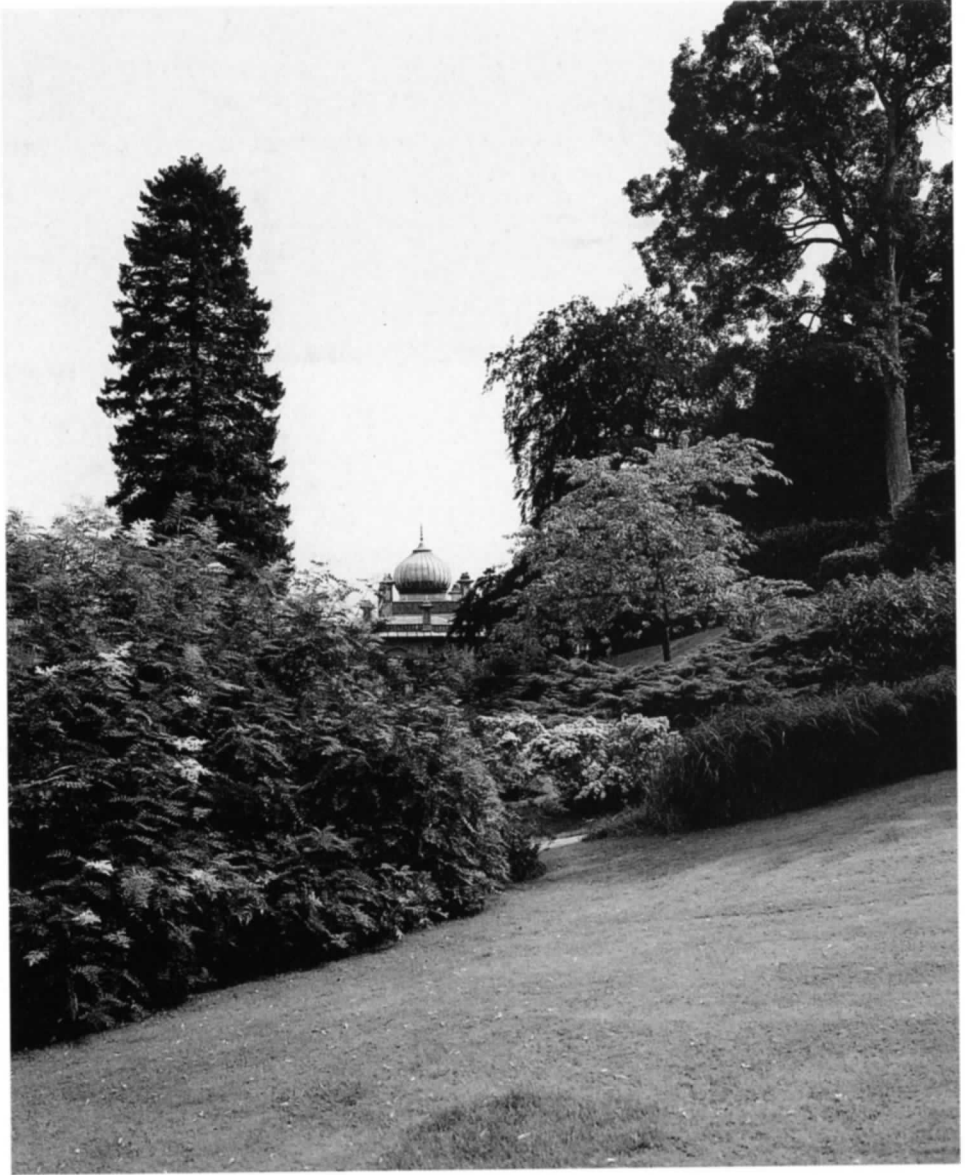
Villa Carnevale, 4

Sezincote, 1

Sezincote, 2

Sezincote, 3

Sezincote, 4